

Akademia Ekonomiczno- Humanistyczna w Warszawie

Wydział Psychologii

ul. Pawia 55

prof. dr hab. Gabriela Chojnacka – Szawłowska

Recenzja rozprawy doktorskiej, napisanej przez Panią mgr Agnieszkę Bielińską, zatytułowanej: „Zmiana jakości życia związana z przejściem na emeryturę”

Promotor rozprawy :Prof. dr hab. n. med. Mikołaj Majkowicz

Przewód doktorski procedowany w Gdańskim Uniwersytecie Medycznym, na Wydziale Nauk o Zdrowiu z Oddziałem Pielęgniarstwa i Instytutem Medycyny Morskiej i Tropikalnej

W odniesieniu do obiektywnych danych statystycznych, potwierdzających wzrastające rokrocznie liczby osób kończących aktywność zawodową , wobec dyskusji wokół przyszłej wydolności finansowej ZUS, a także na tle liczby świadczeniobiorców, szczególnego znaczenia nabiera osobista i społeczna problematyka zmiany życia na emeryturze.

Powszechne dość, oczekiwanie odnośnie do obniżenia wieku, w którym nastąpi czas emerytury, zdaje się sugerować, że wygaszenie aktywności zawodowej to pełnia radosnego, zasłużonego odpoczynku. Można powiedzieć,

Dziekanat Wydziału Nauk o Zdrowiu

Wpł. dnia..... 20 LUT. 2019

Nr-DNZ/ 62. 2019

że w potocznym myśleniu istnieją także inne, stereotypowe przekonania, często napełnione lękiem o dalszą, mniej pewną już, egzystencję. W każdym razie obraz jakości życia polskiego emeryta, w wydaniu medialnym, jest pełen skrajnych emocji i niedostatku obiektywnych badań w tym zakresie.

W tym kontekście niniejsza dysertacja, stanowi bardzo ważne i potrzebne opracowanie naukowe, zwłaszcza na tle wspomnianego wyżej, istotnego społecznie problemu, szybkiego powiększania się liczby osób kończących aktywność zawodową.

Doktorantka, zredagowała rozprawę w sposób akademicko poprawny, zgodnie z wymogami metodologii. Treść całej pracy zawarta jest w 4 rozdziałach, z wyraźną asymetrią na korzyść części empirycznej (głównie obejmującą prezentację uzyskanych wyników badań, rozbudowane, szczegółowe, analizy statystyczne, ich interpretację i dyskusję). Pracę wsparto na 208 pozycjach źródłowych piśmiennictwa, bardzo selektywnie i trafnie dobranego do problematyki rozprawy. Całość, wraz ze wspomnianym spisem bibliografii i załącznikami, liczy 162 strony.

Odnosząc się do części wprowadzającej w problematykę oraz prezentacji badań uważam, że konstrukcja pracy jest formalnie i treściowo bez zarzutu.

Dlatego już na wstępie mojej opinii o niniejszej rozprawie, z uznaniem dla wkładu badawczego Doktorantki, mogę stwierdzić, że podjęty cel badawczy został osiągnięty w pełni i w sposób zasługujący na wyróżnienie.

Omawiana dysertacja wypełnia brak badań dotyczących kwestii jakości życia pokaźnej grupy emerytów i stanowi rzetelne, naukowe osiągnięcie badawcze Autorki. Jest to dzieło bardzo wnikliwe, a obraz jakości życia badanych osób na emeryturze, w badaniach Doktorantki szczegółowo poznany i pokazany.

Dotyczy on licznej grupy osób żyjących w dużym mieście – Bydgoszczy. Tu

nasuwa się pytanie, czy życie w innym środowisku- jak na przykład w małym mieście, czy na wsi wiąże się z inną jakością życia zamieszkałych tam emerytów? Jest to jednak inny problem wymagający także odrębnych badań.

W mojej ocenie na pewien niedosyt poznawczy skazuje czytelnika brak Wstępu do pracy. Choć można poddać dyskusji jego konieczność, nie jest on jednak zastępowalny Streszczeniem rozprawy, czy rozdziałem wprowadzającym w problematykę pracy, tzw. teoretycznym. Brak narracji Autorki, która zwykle znajduje się we Wstępie, sprawia, że czytelnik pozbawiony jest uzasadnienia potrzeby zrealizowanych badań, na tle istniejących poszukiwań empirycznych, dotyczących uwarunkowań jakości życia emerytów. Jeśli jest to świadomy wybór Autorki, należałoby to zaznaczyć.

Uważam także, że dyskusyjnym w tytule pracy jest pojęcie **zmiana**. Autorka bada jakość życia emerytów i jej różnorakie uwarunkowania, a pojęcie zmiana sugeruje badania przed i na emeryturze, ujęcie dynamiczne, porównawcze. Grupa kontrolna, osób pracujących pozwala na wykazanie obszaru podobieństw i różnic z grupą kryterialną. Jest to jednak jedynie drobna uwaga do ewentualnej dyskusji, ponieważ oczywistym jest, że emerytura zmienia dotychczasowy sposób życia

Ponadto uważam, iż trafnym byłoby dookreślenie w pracy, że badania dotyczą emerytów żyjących w środowisku wielkomiejskim i wskazanie, na przykład w podrozdziale dotyczącym ograniczeń badań, że to jedynie część tej dalekiej od monolitu grupy społecznej. Zmienne środowiskowe (uczęszczanie na wykłady Uniwersytetu Trzeciego Wieku) odgrywały rolę w ocenie jakości życia, a oferta dostępu do różnych form aktywności intelektualnej jest co, oczywiście, nieporównywalnie bogatsza w wielkim mieście, niż w środowisku małego miasta lub wsi.

Narzędzia badań zostały przez Doktorantkę, dobrane trafnie do problematyki pracy. Stanowią one ważny, dodatkowy walor tej dysertacji, ponieważ należą do psychometrycznie wartościowych i uznanych w świecie (np. zalecana przez WHO – Skala WHOQOL- BREF). Nie bez znaczenia dla bardzo dobrej jakości uzyskanych wyników, jest także wprowadzony przez Doktorantkę pomiar depresyjności.

Prezentacja zagadnień odwołujących się do podstaw teoretycznych pracy dokonana jest z dużym rozeznaniem Doktorantki w wielkiej liczbie rozmaitych publikacji. Autorka dokonała zasadnego metodologicznego podziału tych treści na zagadnienia związane z różnymi definicjami jakości życia, z rozwojem badań w ujęciu historycznym, jej modelami, konstruowanymi także w obszarze nauk o zdrowiu. Autorka rozprawy w sposób bardzo syntetyczny, a zarazem wyczerpujący i uporządkowany treściowo, zapoznaje czytelnika z narzędziami pomiaru i istotnymi wynikami badań jakości życia, także osób w wieku senioralnym.

Doktorantka, w oparciu o wieloaspektowe dane z piśmiennictwa skonstruowała oryginalny schemat empirycznych poszukiwań zmiennych warunkujących jakość życia osób będących na emeryturze. Wśród prawie 450 badanych wyodrębniła bardzo trafnie zmienne mogące brać udział we wspomnianym procesie. Badaniu poddała także grupę kontrolną, osób czynnych zawodowo.

Poprawnie sformułowała 10 pytań badawczych i 10 kierunkowo odpowiadających na te pytania hipotez. Doktorantka poddała bardzo bogatej weryfikacji statystycznej oraz wielowarstwowej analizie uzyskane wyniki badań. Zaprezentowała je w formie tabelarycznej i graficznej, nadając im ważną przejrzystość i niekwestionowany, duży walor poznawczy.

Ze względu na duże zróżnicowanie wyników, w odniesieniu do wyodrębnionych zmiennych, w niniejszej recenzji, odniosę się bardziej w stopniu ogólnym, a jedynie niektóre scharakteryzuję szczegółowo, ponieważ drobiazgową charakterystykę tych wyników byłoby ich powtórzeniem i jedynie wydłużyłaby tekst recenzji. Dlatego, w dalszej części opinii o tej dysertacji skoncentruję się na ocenie jej bogatych rezultatów.

Obejmują one ważne poszukiwanie różnic w jakości życia w odniesieniu do wieku osób na emeryturze w porównaniu do tych, które pracują zawodowo. Kwestię tę Doktorantka zawarła w pierwszym pytaniu problemowym i 1 hipotezie. Wyniki, inaczej niż zakładano, częściowo potwierdziły przyjętą hipotezę. Różnica w zakresie jakości życia uwarunkowanej aktywnością fizyczną okazała się istotna, natomiast związana z aktywnością społeczną okazała się mniej wyrazista. Wyniki w zakresie tej hipotezy można uznać jako bardzo ważne, weryfikujące obiegowe przekonanie o pogorszeniu globalnej jakości życia po zaprzestaniu aktywności zawodowej.

Autorka uzyskała potwierdzenie gorszej jakości życia wśród emerytów pracujących wcześniej jako pracownicy fizyczni. Jako lepszą oceniali jakość życia, emeryci zajmujący kierownicze lub dyrektorskie stanowiska w czasie kiedy byli aktywni zawodowo. Analogicznie lepszą jakością życia charakteryzowały się osoby nadające życiu sens poprzez pracę. Uważam, że równie interesującym i społecznie ważnym wynikiem jest brak związku pomiędzy płcią i stanem cywilnym a oceną jakości życia emerytów.

Do dość oczywistych można zaliczyć związek pomiędzy obecnością chorób przewlekłych a gorszą jakością życia osób przebywających na emeryturze. Interesującym jest w mojej ocenie czas pobytu na emeryturze do 5 lat, który w wynikach Doktorantki wyznaczył granicę dobrostanu. Udział zmiennych, które

wiążą dłuższy staż emerytalny z gorszą jakością życia wydaje się bardzo istotny, w ich identyfikacji i częściowo poznany, także w badaniach Autorki.

Do wyników, które można uznać za mało zaskakujące, należy potwierdzenie lepszej jakości życia emerytów żyjących na dobrym poziomie bezpieczeństwa finansowego. Dobre relacje społeczne (towarzyskie) ze znajomymi i bliskimi a także z dziećmi i wnukami, okazały się potwierdzać tu związek z lepszą jakością życia osób przebywających na emeryturze.

Aktywność intelektualna, osób, realizowana w ramach uczestnictwa jako słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku okazała się powiązana z lepszą jakością życia i mniejszą depresyjnością, w porównaniu do osób nie korzystających z takiej formy aktywności.

Niezwykłe szczegółowa i bardzo bogata statystyczna analiza wyników zaprezentowana jest w sposób w logiczny, spójny z pytaniami badawczymi i weryfikowanymi hipotezami. Należy podkreślić z uznaniem dla wysiłku badawczego i poznawczego Doktorantki, że w tym, niesamowicie dużym zbiorze wyników, Doktorantka ma pełną kontrolę nad ich analizą i interpretacją.

Z dojrzałością, a zarazem powściągliwością badacza, świadomego ograniczeń, Doktorantka podejmuje wielokierunkową, merytorycznie zasadną dyskusję, odwołującą się do wyników badań własnych i trafnie dobranych wyników badań innych autorów.

Wobec ogólnie, bardzo pozytywnej oceny recenzowanej rozprawy doktorskiej, Pani mgr Agnieszki Bielińskiej, stwierdzam, że niniejsza dysertacja w wysokim stopniu spełnia ustawowe kryteria przewidziane dla rozpraw doktorskich i zasługuje na wyróżnienie.

Jako uzasadnienie wniosku o wyróżnienie pracy, uważam, że podjęta w pracy problematyka jest nowatorska i bardzo ważna w jednostkowym i społecznym wymiarze różnych aspektów zdrowia osób na emeryturze. Bogato ilustruje rzetelne i wielostronne analizy wyników badań. Porównuje własne wyniki z badaniami światowymi, w kontekście różnych wymiarów zdrowia z użyciem narzędzia zalecanego przez WHO. Czyni to uzyskane wyniki możliwe do porównań z innymi krajami. Może stanowić inspirację do dalszych badań, na przykład skupionych na różnych środowiskach, takich jak mniejsze miasteczka i wsie lub na reprezentatywnej dla Polski grupie emerytów.

Praca ta, należąc do bardzo potrzebnych opracowań naukowych w dziedzinie badań jakości życia osób na emeryturze, jest przykładem nieprzeciętnego osiągnięcia badawczego Autorki i może stanowić wzór dla dalszych poszukiwań badawczych w tym obszarze problemów.

Podsumowując, jednoznacznie i bardzo pozytywną ocenę, recenzowanej rozprawy doktorskiej, w odniesieniu do wymogów ustawy, uprzejmie wnoszę do Wysokiej Rady Wydziału Nauk o Zdrowiu Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego o procedowanie kolejnych etapów przewodu doktorskiego, Pani mgr Agnieszki Bielińskiej.

Gabriela Chojnacka- Szawłowska

Warszawa, luty, 2019r.